

Agata Zagórska

Uniwersytet Opolski
Wydział Ekonomiczny
Zakład Studiów Strategicznych
i Polityki Społeczno-Ekonomicznej
azagorowska@uni.opole.pl

Marta Rostropowicz-Miśko

Uniwersytet Opolski
Wydział Prawa i Administracji
Zakład Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
Centrum Badań nad Rodziną
mrostropowicz@gmail.com

**SYTUACJA ŻYCIOWA OSÓB STARSZYCH
W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM, KTÓRYCH
DZIECI WYEMIGROWAŁY ZA GRANICĘ
– WYBRANE ASPEKTY**

Streszczenie: Stale zwiększający się udział osób starszych w społeczeństwie wiąże się z koniecznością zabezpieczenia ich potrzeb – przede wszystkim zdrowotnych, finansowych, w zakresie kontaktów międzyludzkich oraz udzielania wsparcia w organizacji życia codziennego. W szczególnej sytuacji znajdują się osoby starsze, których dorosłe dzieci przebywają za granicą, gdyż – jak pokazały przeprowadzone przez autorki badania – nieobecność członków najbliższej rodziny ceduje obowiązek zabezpieczenia wymienionych potrzeb na instytucje (ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej i organizacje pozarządowe) oraz osoby z najbliższego otoczenia (sąsiadów). Celem artykułu jest przedstawienie relacji z rodziną, ponieważ ich zmiana w związku z rozłąką migracyjną pokazuje, że poważnym problem stało się osłabienie więzi rodzinnych oraz brak zainteresowania i ograniczona współpraca rodzin z instytucjami udzielającymi wsparcia pozostawionym w kraju seniorom.

Słowa kluczowe: rodzice emigrantów, potrzeby, wsparcie osób starszych, więzi rodzinne.

Wprowadzenie

Od wielu lat Polska doświadcza głębokiej zmiany przebiegu procesów demograficznych, których najbardziej dobitnym przykładem jest proces starzenia się ludności. Według prognoz demograficznych Eurostat, ONZ i najnowszej prognozy ludności Polski proces ten będzie przebiegał najszybciej w Europie, co znajdzie odzwierciedlenie w odsetku osób w wieku 65 lat i starszych, który w 2050 r. osiągnie wartość 32,7%. Jego zróżnicowane tempo w skali globalnej i kontynen-

talnej, jak również w układzie przestrzennym Polski pokazuje niejednakowe zaawansowanie starzenia się ludności. W Polsce jego dywersyfikacja przestrzenna wskazuje, że najszybciej starzeje się ludność województwa opolskiego, które już w 2007 r. należało do grupy regionów o relatywnie najwyższym (ponad 15%) odsetku osób w wieku 65 lat i starszych. W kolejnych latach petryfikacja dotychczasowych kierunków zmian spowoduje najgłębsze w skali kraju przekształcenia w strukturze jego ludności. Wśród czynników wpływających na ten stan, oprócz właściwego dla całego kraju wydłużania się trwania życia, wymienić należy najmniej korzystną dzietność w kraju i najwyższy odpływ ludności za granicę, a także poza region. Wyjazdy za granicę generują wiele problemów, zwłaszcza dla regionów migracyjnych, do których zalicza się województwo opolskie. Specyficznym dla Opolszczyzny jest powstanie subgrupy osób starszych, których dzieci wyjechały za granicę – ich sytuacja życiowa wymaga szczególnego wsparcia ze strony instytucji czy osób trzecich.

Z najnowszej prognozy ludności Polski wynika, że dotychczasowa heterogeniczność procesu starzenia się ludności również w przyszłości charakteryzować się będzie odmienną intensywnością w poszczególnych województwach. Horyzont tej prognozy wyznaczony na 2050 r. dla dwóch województw: świętokrzyskiego i opolskiego, oznaczać będzie (przy niezmienności założeń), iż regiony te osiągną najwyższe wartości odsetka prezentującego udział osób w wieku 65+, odpowiednio 36,0% i 36,1%. Jednym z priorytetów dla województwa opolskiego staje się zatem wyodrębnienie usług opiekuńczych [Firlit-Fesnak, 2014, s. 311] co uzasadniają m.in. wyniki zaprezentowanych badań.

Tabela 1. Udział ludności w wieku 65 lat i starszej w populacji ogółem w latach 2013, 2020 i 2050 (w %)

Województwa	2013	2020	2050
Polska	14,7	18,9	32,7
Dolnośląskie	14,9	20,0	33,5
Kujawsko-pomorskie	14,1	18,5	32,8
Lubelskie	15,4	19,3	34,7
Lubuskie	13,4	18,5	32,9
Łódzkie	16,6	20,9	34,2
Małopolskie	14,5	17,7	31,2
Mazowieckie	15,4	19,0	31,3
Opolskie	15,3	19,6	36,1
Podkarpackie	14,0	17,6	33,5
Podlaskie	15,4	18,6	35,1
Pomorskie	13,5	17,7	30,0
Śląskie	15,5	20,0	34,0
Świętokrzyskie	16,1	20,5	36,0
Warmińsko-mazurskie	12,8	17,4	32,9
Wielkopolskie	13,5	17,5	30,9
Zachodniopomorskie	13,9	19,3	33,6

Źródło: [Prognoza ludności..., 2014].

Czynnikiem o stosunkowo dużej sile oddziaływania na tempo starzenia się ludności zamieszkującej Opolszczyznę są migracje zagraniczne, będące procesem trwałym o intensywnym przebiegu. Według spisu powszechnego z 2011 r. za granicą przebywało prawie 108 tys. osób, a liczba emigrantów przypadająca na 1000 mieszkańców wynosiła aż 106, co lokuje województwo opolskie na pierwszym miejscu w kraju [Migracje zagraniczne..., 2014, s. 41]. Wśród emigrantów największą grupę stanowiły osoby w wieku 20-49 lat – 77,4 tys. [Migracje zagraniczne..., 2014, s. 110]. Tak znaczny odpływ osób w wieku matrymonialnym i prokreacyjnym ma istotne znaczenie dla sytuacji demograficznej regionu, gdyż przyczynia się do ograniczenia liczby zawieranych małżeństw, liczby urodzeń, spadku przyrostu naturalnego, co ma zasadniczy wpływ na strukturę wieku ludności, która wykazuje stały wzrost udziału osób starszych [Rostropowicz-Miśko, 2014, s. 49-59].

Przeprowadzone przez autorki badanie dotyczące sytuacji osób w wieku 65 lat i starszych – mieszkańców województwa opolskiego, których dorosłe dzieci przebywają za granicą, pokazało, że grupę tą dotyka szereg problemów będących bezpośrednim skutkiem wyjazdu za granicę ich najbliższych członków rodziny¹. Do najdotkliwiej odczuwanych należą te, które związane są ze zmianą relacji rodzinnych, gdyż współwystępują z każdym rodzajem zidentyfikowanych w badaniu potrzeb, co nadaje im priorytetowe znaczenie w procesie ich zaspokajania. Z tego powodu w artykule skupiono się na zaprezentowaniu sytuacji seniorów – rodziców emigrantów z województwa opolskiego w zakresie kontaktów z najbliższymi na tle przekształceń ogólnego wzorca rodziny i jej funkcji.

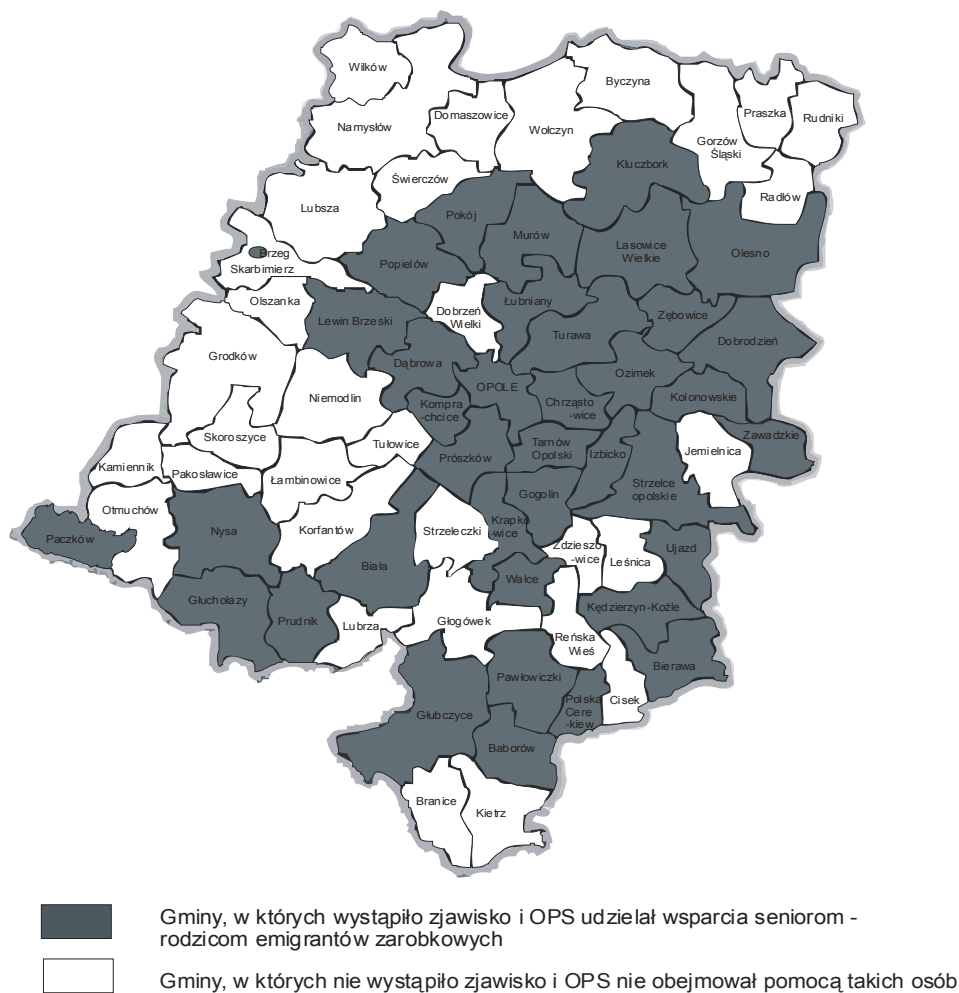
1. Profil osób w wieku 65 lat i powyżej, których dorosłe dzieci wyemigrowały za granicę

Wolumen badanej grupy objętej wsparciem łącznie przez ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej i organizacje pozarządowe w województwie opolskim² wynosił w 2013 r. 891 osób, z czego największy ciężar w udzie-

¹ Badania prowadzone były w 2014 r. w ramach projektu systemowego Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, zadanie pn. Wsparcie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej. Pełne wyniki badań zaprezentowano w raporcie M. Rostropowicz-Miśko i A. Zagórowskiej [2014].

² Kwestionariusz ankiety skierowano do wszystkich kierowników ośrodków pomocy społecznej (71), domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (18) i organizacji pozarządowych (7) w województwie opolskim. Wsparcie osobom starszym – rodzicom emigrantów udziela 38 ośrodków pomocy społecznej, 13 domów pomocy społecznej i 5 organizacji pozarządowych.

laniu pomocy spoczywał na ośrodkach pomocy społecznej, które wspierały 474 osoby. W domach pomocy społecznej przebywało 139 osób, a organizacje pozarządowe pomagały 278 osobom.

Rys. 1. Mapa: seniorzy, rodzice emigrantów, objęci pomocą społeczną w województwie opolskim w 2013 r.

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 75].

Osoby te oprócz wieku 65+ i faktu, że ich dzieci wyjechały za granicę (co stanowiło główne kryteria doboru grupy badawczej) posiadały też inne wspólne cechy pozwalające na stworzenie ich ogólnego profilu, a także sprofilowanie w zależności od rodzaju instytucji udzielającej im pomocy. Na ogólny profil składają się zatem:

1. Miejsce zamieszkania – południowo-wschodnia część województwa, która od lat charakteryzuje się odpływem ludności za granicę.
2. Płeć – dominacja kobiet w badanej grupie wynikająca z dłuższego trwania ich życia.
3. Stan cywilny – 92,9% stanowili wdowy lub wdowcy.
4. Status materialny – na podstawie subiektywnej oceny badanych został określony jako średni.
5. Stan zdrowia, który kwalifikował do osób niesamodzielnych lub częściowo niesamodzielnych.
6. Rodzaj instytucji obejmującej wsparciem. Spośród trzech typów instytucji: domów pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i ośrodków pomocy społecznej ze wsparcia tych ostatnich korzystało 53,2% osób, których dotyczyło badanie.
7. Rodzaj usług, z których najczęściej korzystały wymienione osoby, to usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne i rehabilitacyjne.

Komplementarną formą pomocy była często występująca opieka sąsiedzka.

Rodzaj instytucji udzielającej wsparcia różnicuje profile beneficjentów ich pomocy. Dotyczą one:

- cechy związanej ze stanem zdrowia, jaką jest samodzielność, częściowa samodzielność lub jej brak. Osoba całkowicie niesamodzielna najczęściej znajduje się pod opieką ośrodka pomocy społecznej, częściowo niesamodzielna korzysta ze wsparcia organizacji pozarządowej, a osoba samodzielna najczęściej przebywa w domu pomocy społecznej,
- współpracy rodziny z instytucjami. Jak wykazało badanie, taka współpraca zachodzi tylko w przypadku domów pomocy społecznej.

Zasadność profilowania zawiera się zatem w tym, że umożliwia ono zidentyfikowanie zakresu i rodzaju potrzeb osób starszych – rodziców emigrantów. Przekształcenia modelu rodziny i jej funkcji, osłabienie więzi rodzinnych i wyjazdu zarobkowe za granicę powodują, że następuje zmiana ról społecznych osób starszych jako babć i dziadków. Z kolei pogarszanie się współczynników potencjalnego wsparcia i współczynników opieki nad rodzicami sprawia, że przeniesienie konieczności zaspokojenia potrzeb osób starszych na instytucje nabiera szczególnej ostrości. Dlatego istotne jest właściwe adresowanie pomocy, a sporządzenie profilu osoby starszej, której dzieci przebywają za granicą nie tylko ułatwia zidentyfikowanie jej potrzeb, ale także powinno być wytyczną przy tworzeniu całego systemu wsparcia.

2. Formy i zakres wsparcia rodziców emigrantów

Badania pokazały, że jedynie 36,3% rodzin przebywających za granicą współpracowało w zakresie spraw dotyczących ich rodziców pozostałych w kraju z ośrodkami pomocy społecznej i niecałe 21% z organizacjami pozarządowymi. Z kolei szacunkowy odsetek rodzin, z którymi ośrodki pomocy społecznej nie były w stanie przeprowadzić wywiadu w 2013 r. wynosił prawie 38%, co pokazuje, że skala problemów związanych z pomocą w zaspokajaniu potrzeb seniorów – rodziców emigrantów jest bardzo duża.

W ocenie badanych 45,3% przebywających za granicą dzieci ma możliwość zapewnienia swoim rodzicom pomocy w kraju i ją zapewnia. Identyfikacja rodzin ma taką możliwość, ale nie podejmuje współpracy i nie interesuje się rodzicami, natomiast 9,4% nie ma możliwości zorganizowania w kraju pomocy rodzicom.

Najczęściej zapewniane przez dzieci formy pomocy to:

- wsparcie finansowe – 76,9% wskazań łącznie przez respondentów z ośrodków pomocy społecznej i organizacji pozarządowych,
- opieka, pomoc w życiu codziennym w postaci zakupów czy prowadzeniu domu znalazła odzwierciedlenie w 43,6% wskazań,
- pomoc rzeczowa, umieszczenie w domu pomocy społecznej lub zapewnienie pomocy sąsiedzkiej według ogółu wskazań stanowiło 17,9%.

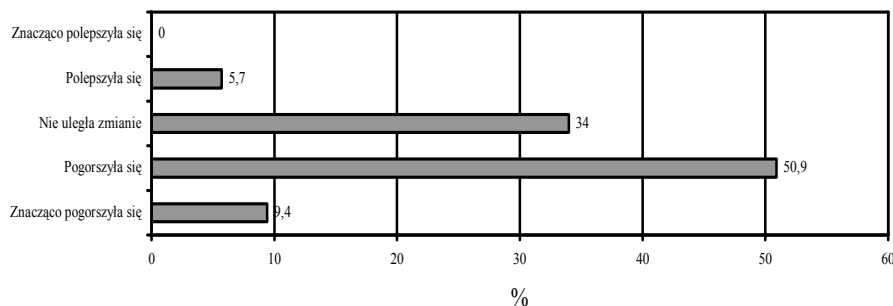
Łącznie 54,7% rodzin nie angażuje się w pomoc swoim rodzicom w kraju, w związku z czym w dużej części cedowana jest ona na ośrodki pomocy społecznej i dotyczy ona:

- pomocy finansowej (69,8% wskazań),
- pomocy w załatwianiu spraw formalnych, administracyjnych i urzędowych (76,7% wskazań),
- pomocy w wykonywaniu codziennych czynności (65,1% wskazań); tej formy pomocy udzielają także sąsiedzi (67,4% wskazań).

3. Sytuacja życiowa rodziców emigrantów

Wyjazdy dzieci za granicę zmieniają radykalnie całokształt sytuacji życiowej ich rodziców będących w podeszłym wieku. Badania pokazały, że w ocenie 50,9% respondentów ulega ona pogorszeniu, a 34% uważa, że nie zmieniła się. Znamienny jest fakt, że żaden z respondentów nie zaobserwował znacznej poprawy sytuacji życiowej seniorów. A zatem wyjazd dzieci w celu poprawy swojej sytuacji materialnej nie przekłada się na poprawę warunków i komfortu życia

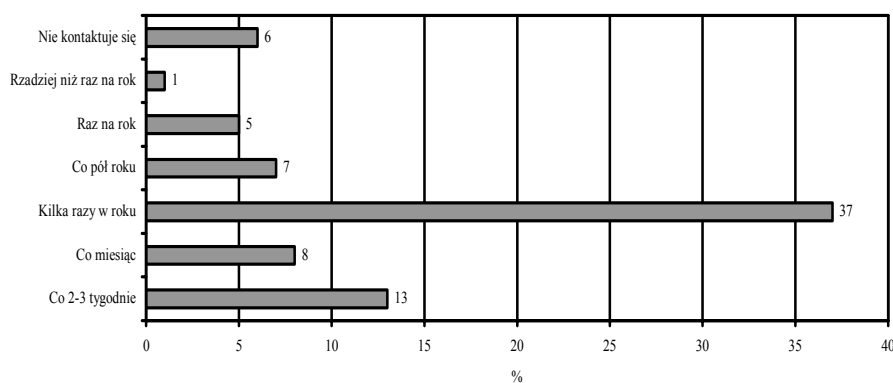
rodziców. Wręcz przeciwnie, dla większości z nich oznacza pogorszenie lub znaczne pogorszenie wielu jego aspektów. Przejawia się to w trudnościach z organizacją życia codziennego, załatwianiu spraw urzędowych, a przede wszystkim brakiem bliskości rodziny.

Rys. 2. Ocena sytuacji życiowej seniorów po wyjeździe dorosłych dzieci za granicę

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 83].

Wypieranie tradycyjnego modelu rodziny wielopokoleniowej przez rodzinę zatomizowaną wpływa znacząco nie tylko na funkcje rodziny, ale także na charakter więzi łączących poszczególnych jej członków. Wyjazdy za granicę dorosłych dzieci znacznie osłabiają więzi rodzinne ze względu na sposób i częstotliwość wzajemnego kontaktu. Na ograniczenie kontaktów do kilku w roku wskazuje zdecydowana większość respondentów – 48,1%; kontaktowanie się co 2-3 tygodnie odnotowało 16,9% badanych, a tylko 10,4% obserwuje częstotliwość kontaktów co miesiąc. Jednakże badani zaobserwowali także całkowite zerwanie.

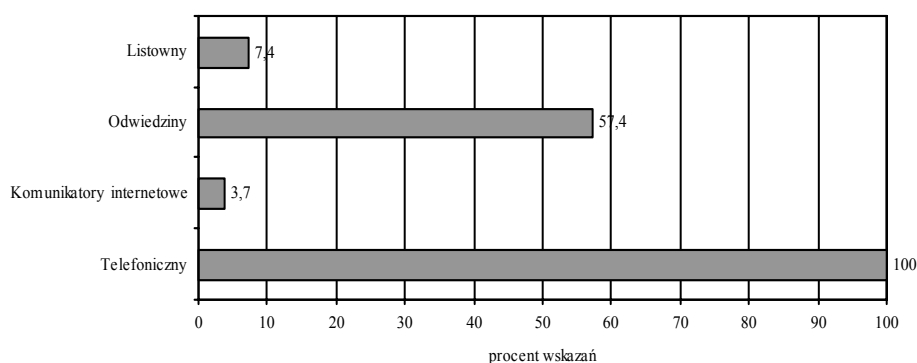

Rys. 3. Częstotliwość nawiązywania kontaktu dzieci przebywających za granicą z ich rodzicami

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 84].

Rozluźnienie więzi rodzinnych poprzez rzadkie spotkania lub w wielu przypadkach ich brak wpłynęło na zmianę sposobów komunikowania się, które najczęściej odbywa się poprzez telefon – 100% wskazań. Z tradycyjnego rodzaju komunikacji, jakim jest pisanie listów, korzysta już niewiele osób – 7,4% wskazań. Znikome korzystanie przez rodziców migrantów z komunikatorów internetowych (zaledwie 3,7% wskazań) świadczy o wysokim cyberwykluczeniu wśród osób starszych, które jest tym wyższe, im starsza grupa wieku, co wynika z niechęci seniorów do poznania nowych technologii.

Nieco ponad 54% przebywających za granicą dzieci odwiedza swoich rodziców, co zaobserwowali pracownicy ośrodków pomocy społecznej jedynie w 16 gminach, a w pozostałych 21 gminach przyjazdów nie stwierdzono. Jednakże przyjazdy migrantów w rodzinne strony nie zawsze podyktowane są wyłącznie chęcią odwiedzenia rodziców. Wiążą się często z koniecznością załatwienia różnych spraw w kraju. Wizyty te nie łączą się także ze świętami – najczęściej dzieci odwiedzają rodziców podczas urlopu.

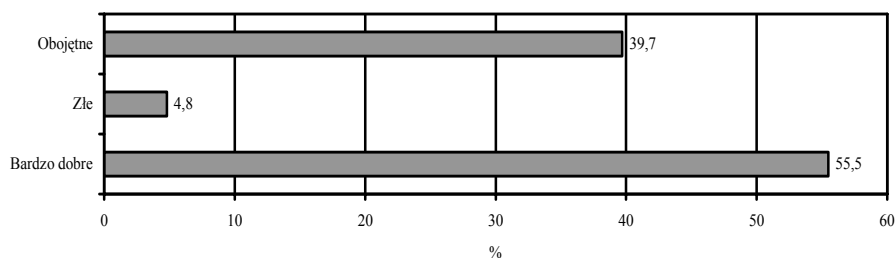

Rys. 4. Najczęstszy sposób komunikowania się dzieci przebywających za granicą z rodzicami

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 84].

Mimo znacznego osłabienia i ograniczenia kontaktów więzi emocjonalne określone są w zdecydowanej większości jako bardzo dobre – 55,5%. Cechuje je miłość, zrozumienie, zaufanie i tęsknota za bliskimi, która wyraża się w oczekiwaniu na odwiedziny. Z drugiej strony na relacje obojętne wskazało aż 39,7% badanych. Najbardziej pozytywne relacje między rodzicami a dziećmi zauważają pracownicy domów opieki społecznej – ponad 71%, i jednocześnie nie dostrzegają żadnych negatywnych relacji. Z kolei pracownicy ośrodków pomocy społecznej najczęściej dostrzegają obojętność i brak wzajemnego zainteresowania – 46,3%.

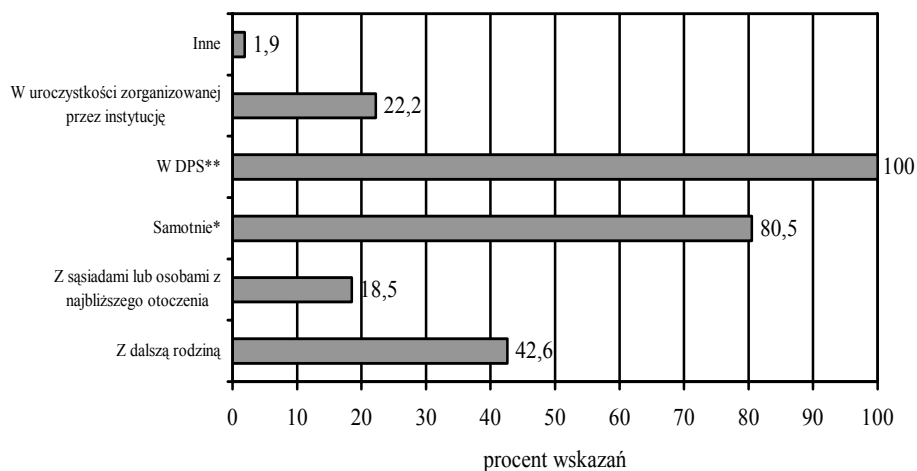

Rys. 5. Relacje występujące między rodzicami a dziećmi

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 86].

Stosunkowo rzadkie kontakty dzieci przebywających za granicą z rodzicami lub ich całkowity brak powodują u ich rodziców ogromne poczucie osamotnienia i tęsknoty, co wpływa negatywnie na ich aktywność i stan psychiczny. Badania pokazały, że w zdecydowanej większości (80,5% wskazań) rodzice emigrantów spędzają święta – czas, w którym zwyczajowo rodziny są razem – w samotności (z wyłączeniem – co zrozumiale – osób przebywających w domach pomocy społecznej); z dalszą rodziną – 42,6% wskazań, a 22,2% wskazań to udział seniorów w uroczystości zorganizowanej przez instytucję.

* Nie dotyczy osób przebywających w domach pomocy społecznej.

** Nie dotyczy osób wspieranych przez ośrodki pomocy społecznej i organizacje pozarządowe.

Rys. 6. Najczęstszy sposób spędzania świąt przez seniorów – rodziców emigrantów – podczas nieobecności dzieci

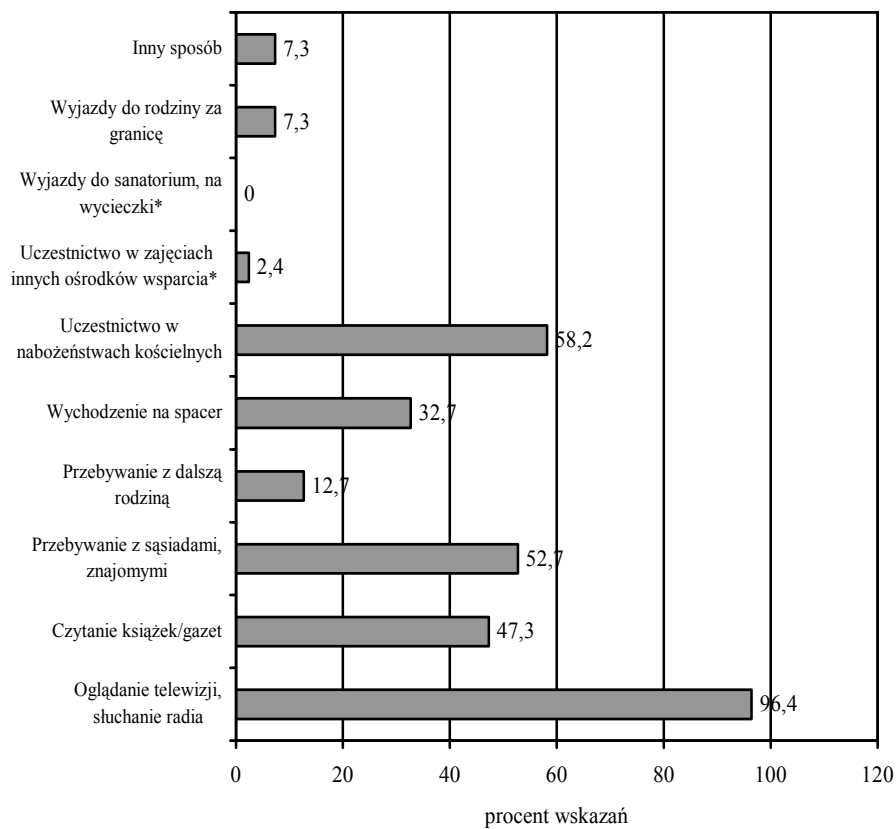
Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 87].

Istotną kwestią jest aktywność osób starszych, która w dużej mierze zależy od stopnia sprawności. Wraz z wiekiem pojawiają się lub nasilają problemy ze zdrowiem, a także narasta niepełnosprawność [Zagórska, 2014, s. 41-46]. W przypadku badanej grupy większość stanowiły osoby niesamodzielne lub częściowo niesamodzielne, w związku z czym stopień sprawności miał decydujący wpływ na sposób spędzania wolnego czasu, a tym samym na ich aktywność. Badania pokazały, że rodzice emigrantów są osobami mało aktywnymi, przy czym w ich przypadku wynika to nie tylko z ograniczonej sprawności fizycznej, ale także z długotrwałej samotności, co powoduje, że rzadko i niechętnie opuszczają mieszkania. Brak aktywności, co potwierdzają inne badania, może powodować samotność, izolację społeczną, postępującą niesprawność, a nawet przedwczesną umieralność w tej grupie osób [Kaczmarzyk i Trafiałek, 2007, s. 116-118]. Wielu autorów uważa, że czynnikami przyspieszającymi proces inwolucji starczej są bierność i brak celów [Zielińska-Więczkowska, Kędziora-Kornatowska, Kornatowski, 2008, s. 131-136] (zob. także [Majer, 2013, s. 109]).

Najczęstsze sposoby spędzania czasu to oglądanie telewizji lub słuchanie radia – 96,4% wskazań. Drugą w kolejności preferowaną formą jest udział w nabożeństwach kościelnych – 58,2%, następnie spotkania z sąsiadami i znajomymi – 52,7% wskazań. Nieco ponad 47% seniorów spędza czas na czytaniu książek i prasy. Jedynym przejawem aktywności fizycznej według 32,7% wskazań jest wychodzenie na spacer. Zwrócić należy uwagę na fakt, że niewielki procent odpowiedzi dotyczył uczestnictwa w zajęciach innych ośrodków wsparcia (np. domów dziennego pobytu czy Uniwersytetu Trzeciego Wieku), a żaden z respondentów nie wskazał wyjazdów do sanatorium czy na wycieczki jako sposobu spędzania czasu. Według pracowników socjalnych trudno jest zmobilizować osoby starsze do wyjścia z domów, a uczestnictwo w różnych formach aktywizujących bardzo dobrze wpłynęłoby na ich psychiczne samopoczucie. Stąd też respondenci podkreślali duże znaczenie domów dziennego pobytu jako miejsca, gdzie seniorzy powinni spędzać czas. W ocenie pracowników ośrodków pomocy społecznej najniższy stopień zaspokojenia potrzeb rodziców emigrantów w zakresie różnorodnych form pomocy wystąpił właśnie w odniesieniu do tych, które związane są z uczestnictwem w innych ośrodkach wsparcia. I tak, bardzo niski stopień zaspokojenia uzyskało:

- uczestnictwo w zajęciach Uniwersytetu Trzeciego Wieku (42,9% wskazań),
- uczestnictwo w zajęciach domu dziennego pobytu (34,2% wskazań),
- pomoc w innych ośrodkach wsparcia (34,2% wskazań).

Badania przeprowadzone na słuchaczach Uniwersytetu Trzeciego Wieku pokazują inny obraz osób starszych, na który składają się dobre i częste relacje z rodziną, znajomymi i wysoka aktywność fizyczna [Zielińska-Więczkowska i Kędziora-Kornatowska, 2009, s. 137-142].

* Nie dotyczy osób przebywających w domach pomocy społecznej.

Rys. 7. Najczęściej występujące sposoby spędzania czasu przez seniorów – rodziców emigrantów

Źródło: Rostropowicz-Miśko i Zagórska [2014, s. 90].

Podsumowanie

1. Proces starzenia się ludności wraz ze zmianą modelu rodziny i jej funkcji, których wyrazem w pierwszym przypadku jest m.in. pogorszenie współczynnika wsparcia, a w drugim dominacja ekonomicznej funkcji rodziny, spowodowały pojawienie się specyficznej grupy osób starszych w wieku 65+, których dzieci wyjechały za granicę. Brak pracy, trudności ze znalezieniem dobrze płatnej pracy stanowią czynnik wypychający w wielu regionach Polski. W przypadku Opolszczyzny został on dodatkowo wzmocniony przez utrzymujące się od powojnia powiązania z niemieckim rynkiem pracy.

2. Stan zdrowia badanej grupy, która charakteryzuje się wysokim stopniem niesamodzielności wskazuje na konieczność wzmożonej opieki, z którą wiążą się rosnące wraz z wiekiem koszty jej sprawowania. W związku z powyższym innego znaczenia nabiera kwestia więzi rodzinnych.
3. Niska aktywność osób starszych warunkowana często stanem zdrowia uniemożliwia pełny udział w życiu społecznym, co przy relatywnie rzadkich kontaktach z rodziną, niechęcią do korzystania z Internetu i udziału w różnorodnych inicjatywach obywatelskich, preferowanymi sposobami spędzania czasu wyklucza społecznie, a w konsekwencji przesądza o niskim poziomie kapitału społecznego. Intensywność procesu starzenia się w województwie opolskim uznanym za region migracyjny nadaje relacjom rodzinnym (co nastąpiło już w przeszłości) szczególny charakter z uwagi na fakt, iż prawie 55% członków najbliższej rodziny nie wykazuje zainteresowania seniorami pozostałymi w kraju.
4. Ustalone na podstawie badań wzajemne relacje między stanem zdrowia osób 65+ a ich aktywnością dają podstawy do stwierdzenia, iż waga i pilność w zakresie promowania zdrowego stylu życia, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, budowaniu pozytywnych relacji z rodziną i otoczeniem warunkują poziom kapitału społecznego będącego istotnym czynnikiem rozwoju każdego regionu.
5. Dostrzeżenie w problemach demograficznych strategicznego problemu rozwojowego Polski nie tylko uzasadnia celowość wszechstronnych badań nad przebiegiem procesów demograficznych i ich konsekwencjami, daje też możliwość kreowania odpowiedniej polityki regionalnej, w której starzenie stanowić będzie wyzwanie, a nie barierę rozwoju regionu.

Literatura

- Firlit-Fesnak G. (2014), *Obszar polityki społecznej* [w:] R. Gwiazdowski (red.), *Depopulacja – czas na zmiany na opolskim rynku pracy. Raport końcowy*, Centrum im. A. Smitha, Warszawa, UMWO, Opole.
- Kaczmarczyk M., Trafiałek E. (2007), *Aktywizacja osób w starszym wieku jako szansa na pomyślnie starzenie*, „Gerontologia Polska”, t. 15, nr 4.
- Majer R. (2013), *Aktywizacja osób starszych w środowiskach miejskich jako forma przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu* [w:] D. Kałuża-Kopias, P. Szukalski (red.), *Pomyślnie starzenie się – uwarunkowania społeczne, przestrzenne i zdrowotne*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Oeconomica 297, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Migracje zagraniczne i wewnętrzne ludności województwa opolskiego. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011 (2014), Urząd Statystyczny w Opolu, Opole.

Prognoza ludności Polski na lata 2014-2050 (2014), GUS, Warszawa.

Rostropowicz-Miśko M. (2014), *Wpływ migracji zagranicznych na proces starzenia się ludności Śląska Opolskiego* [w:] M. Rostropowicz-Miśko, K. Kasperska-Kurzawa (red.), *Społeczny wymiar starości ze szczególnym uwzględnieniem Śląska Opolskiego*, seria „Śląsk w Europie – Schlesien in Europa – Slezsko v Evropě”, t. 8, Opole-Łubowice.

Rostropowicz-Miśko M., Zagórowska A. (2014), *Wybrane problemy starszych mieszkańców województwa opolskiego w kontekście zagranicznych migracji zarobkowych ich dzieci* [w:] A. Walas, W. Goleński, A. Kijak, K. Mesjasz (red.), *Społeczne skutki zagranicznych migracji mieszkańców województwa opolskiego – wybrane problemy dzieci i osób starszych*, Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, Opole.

Zagórowska A. (2014), *Starzenie się ludności Śląska Opolskiego a problem niepełnosprawności wśród osób starszych wiekiem* [w:] M. Rostropowicz-Miśko, K. Kasperska-Kurzawa (red.), *Społeczny wymiar starości ze szczególnym uwzględnieniem Śląska Opolskiego*, seria „Śląsk w Europie – Schlesien in Europa – Slezsko v Evropě”, t. 8, Opole-Łubowice.

Zielińska-Więczkowska H., Kędziora-Kornatowska K. (2009), *Jakość starzenia się i starości w subiektywnej ocenie słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Gerontologia Polska”, t. 17, nr 3.

Zielińska-Więczkowska H., Kędziora-Kornatowska K., Kornatowski T. (2008), *Starość jako wyzwanie*, „Gerontologia Polska”, t. 16, nr 3.

SELECTED ASPECTS OF THE LIFE SITUATION OF THE ELDERLY IN OPOLE VOIVODESHIP WHOSE CHILDREN EMIGRATED ABROAD

Summary: The constantly increasing proportion of the elderly in the society makes it necessary to secure their needs – primarily health and financial, people-to-people contacts and providing support in organizing everyday life. In a special situation are the elderly whose children reside abroad, for – as the research conducted by the Authors shows – absence of immediate family members conveys the responsibility of securing the aforementioned needs to institutions (such as: social welfare centers, nursing homes and non-governmental organizations) as well as people in their immediate vicinity (neighbors). The article's main focus are family relationships, since any changes caused by migration separation show a serious problem of weakening of family ties, lack of interest and limited cooperation of families with institutions that provide support to the seniors left behind in the country.

Keywords: emigrants' parents, needs, support of the elderly, family ties.